

9. szám.

ISKOLAI LAP,

protestans növelészeti közlöny.

Szeged, 1861. május 30.

Felelős szerkesztő: Szeberényi Lajos. (Lakása: Élsház utca, 55-dik szám.) Főmunkatárs: Vince Sándor.	<i>Megjelen:</i> Minden hónap 10., 20. és 30-dikán. <i>Előfizetési díja:</i> Egész évre 2 forint, félévre 1 for.
---	---

Magyar tanférfiak csarnoka.

VI. Komáromi Csipkés György.*)

Debrecennek, sőt az egész magyar prot. egyháznak e fényes csillaga szül. 1630. april 23-án Komáromban, s innen van, úgy vélem, „Komáromi“ mellékneve is. Megfutva hazai tanintézetekben, különösen Debrecenben, az iskolai pályát, tudományszomjas lelke külföldi egyetembe vágyakozott. Ultrajectum lön a nagyratörő ifjú megállapodási helye, hol az akkoron híres Leusden János oktató tanár vezérlete alatt nemcsak oly jeles istenészsze képezte ki magát, hogy a hittani kartól tudori oklevéllel diszítettett föl, hanem, mihez különös hajlama s tehetsége volt, a keleti nyelvekben, kivált a zsidóban, oly nagy előmenetelt tön, hogy azon a nyelven az egyetemben nyilvánosan szónokolt is. Mint képzett tudós térvén hazájába vissza, Debrecen figyelme fordult feléje, a hova tanárnak meg is hivatva, a kezére bizott ifjúság szellemi képzésének egész buzgalommal szentelte magát, tanárkodásának mindenkor fényes sikerét mutatván föl, mindaddig, mig iskolai hivatalát ugyanott a papival cserélte föl, nemcsak e hatáskörének, hanem a tudományoknak s hazai irodalomnak szentelvén fényes tehetségeit mindaddig, mig 1688-ban, élte 58-ik évében, kimúlt.

A tudósok világában halhatlanná teszik nevét következő munkái:

1) Volebius theologiáját magyarra fordítva adta ki Ultrajectumban 1653-ban, e cím alatt: „A keresztényi isteni tudományok jeles móddal elkészített rövid sommája.“

2) Schola hebraica, in qua thetica et per breves positiones ratio recte legendi, et fundamentaliter intelligendi lingvam

*) L. Népt. k. 1860. 14. 109. 175. 268. 270. II.

hebraicam traditur stb., melyhez járul: Oratio inauguralis de linguae hebraeae utilitate, dignitate, necessitate, habita Debreceni, anno 1653, Ultrajectum, 1654.

3) Hungaria illustrata. Ultrajectum, 1655.

4) Pestis pestisse. Debrecen, 1664.

5) Híveihez mondott egyházi beszédeit e cím alatt adta ki: „Igaz Hit, az az: oly CCLXI. Praedikátziók Magyarúl, melyekben a keresztényi igaz Hitnek és Vallásnak minden ágazatai úgy be foglaltatnak, hogy mind a Tanítók, s mind a Tanulók mi legyen hiendő Vallások, és vallandó Hitek elégségesképpen megtanulhathatók.“ E beszédek, Wallaszky szerint, öt részben jelentek meg; az I. Váradon 1639-ben (ami valóságos sajtóhiba); a II. Szebenben 1665; a III. Debrecenben 1665; a IV. ugyanott 1688; (talán 1668-ban?) az V. ugyanott 1669.

6) Pápistaság uisága, az az: oly munka, melyben a Pápistaságnak mind tudományának melyet val, mind Egyházi Rendeinek melyhez hallgat, mind tzeremoniáinak, szokásainak, melyeket gyakorol, igaz régiségtől üres minapi uisága magok írásaikbul meg mutogattatik világosson. Kolozsvár, 1670. E munka Sámbar Mátyás ellen van intézve.

7) Halotti Centuria.

8) Disputatio Theologica de Bis mortuis.

Már ezek is, még életében megjelenve, díszes helyet vívtak ki Csipkés számára tudósaink szép koszorújában; halhatatlanná pedig tette nevét a bibliának, mire a zsidó és görök nyelvekben nagy jártasságánál fogva képesítve volt, a „venerabilis tractus kérése“ folytán, még „más két magyar tudós“ segítségével eszközölt magyar fordítása, melyről azt állítja Wallaszky, hogy jobb bibliafordításunk ennél nincs. E munkával, az O és Ujszövetséggel, Szombathy szerint 1675 ben, Wallaszky szerint 1685 körül készült el. A nagy gonddal végzett munkát, hogy életében ő maga boesássa közre, nem engedte az irigy halál. De kortársai, jól tudva, mi kincsét nyerne e fordításban a magyar prof. egyház, rajta voltak, hogy sajtó útján köztulajdonná tegyék azt. Dobozi István, debreceni főbíró, volt azon férfiú, ki e magyar bibliát, melyet „Komáromi Bibliá“nak szokás nevezni, Amsterdamban szép és nagy világos bötükkal szép papírra kezdé (melyik évben? nem tudom) nyomtatni; de a munkának egészen kinyomatásában őt is meggátolta a halál. Az emigy félbeszakadt mű tovább folytatását a boldogult fordítónak fia, Debrecennek szintén főbírája, Komáromi Csipkés György, a Belgiumban akkoron tanult magyar ifjak, különösen Tönkö Szilágyi István fölügyelete alatt eszközlé. A munka tehát, noha a címen 1685 áll, 1716- és 1717-ben, az 1858-iki Sárospataki

füzetek 69. l. szerint, mint már említém, Amsterdamban, Szombathi szerint Leydában elhagyván a sajtót, csak az vala immár hátra, hogy a példányok a hazába szállitassanak. Útnak is inditák azt a már említett magyar tanuló ifjak Dancka felé, Lengyelországon által a Viszla vizén s egy részök békével érkezett 1719-ben egészen Kassáig. Ekkor azonban azon csapás érte e vállalatot, hogy a példányok a magyar udv. cancellaria parancsára lefoglaltattak, gr. Erdödy Gábor Antal egri püspök pedig e tárgyban véleményadással bizatott meg. E főpap hivatalos jelentését, mely sajtó utján eddig közölve nincs, Gamauf gyűjteményéből ezeannel közlöm:

*Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas, Domine Domine
Clementissime!*

Clementissime mandare dignata est Majestas Nestra Sacratissima per Decretum ex Inilyta Cancellaria Hungaria Aulica die 14. Mensis Marcii Anni 1719. emanatum, ut reoimpressa in Hollandia Helveticae Confessionis biblia mihi per Magistratum Liberae Regiaque Civitatis Debrecen resignanda revideri faciam, et si quas in illis Discrepantias reperero, Majestati Vestrae Sacratissimae medio jam fatae Inilytae Cancellariae fideliter referam.

Quamvis autem praefatae Civitati Debrecen statim, ac Benignum Deretum acceperam, voluntatem et Mandatum Majestatis Nestrae Sacratissimae debite intimaverim, Bibliaque neoimpressa mihi consignare petiverim, ipsi nihilominus illa eousque mihi resignare renuerant, donec noviter sub dato ex Castro Laxenburg die 15. Mensis May Anni 1719. emanatum Majestatis Vestrae Sacratissimae Mandatum non supervenerat, in quo quia ad resignandum mihi biblia bis quindenae Terminus per Majestatem Vestram Sacratissimam praefixus fuerat, dum apud me pro Termini ejusdem extensione Instantibus Debrecen Civitatis Deputatis reposuissem, meae non esse potestatis Terminum hunc coarctare vel extendere, tandem die 14. Juny Anni 1719. Cassoviam deportarunt, et post aliquot dies per me constitutis Censoribus Universitati videlicet Cassoviensi, et signanter ad manus Universitatis Rectoris erga ipsius Quietantiam Biblia illa ex 2284 exemplaribus constantia resignarunt.

Credideram eotum universa exemplaria, quae in exteris Provinciis imprimi et in Hungariam devehi procuraverant memorati Debrecen juxta exigentiam Mandati Majestatis Vestrae Sacratissimae mihi per ipsos resignata fuisse, ex quibus unum exemplar Eminentissimo Cardinali Csáky, aliud certo nobili viro Hungaro dederant, ut prout haec duo exemplaria, ita plura

etiam ex practicata, ac vel distributa esse, vel prae manibus ipsorum adhuc occulte reservari, de facili credendum.

Quanta vero attentione et diligentia neo haec impressa Biblia revisa sint, vel ex eo patet, quod praeprimis et ante omnia ternae ante tempora Lutheri et Calvinii Parisiis, Lugduni et Venetiis, antiquae, Bibliorum diversis annis emanatae editiones ex Bibliothecis Episcopatus Viennensis, item Universitatis Viennensis, Facultatis Philosophiae, ac PP. Trinitariorum Viennensium a me commodatae, ad invicem comportatae, in Libris Capitibus, Versibus et Verbis cum Bibliis Vulgatis ad amissim convenientes, a neoimpressis his Bibliis in innumeris iisque substantialibus Textibus, a sensu omnium versionum, praesertim quoad controversias fidei deserventibus disconvenient, utpote depravatis partim per additionem, adeo ut vix unum Caput vel totum Librum reperire sit, quod cum Vulgata editio conveniret.

Quo comperto neoimpressa haec Biblia comportata sunt cum Bibliis ut vocant Regiis opera Ariae Montani Hispalensis editis, ubi Novum Testamentum, ex Gracco, Vetus Testamentum ex Haebreo in Latinum de verbo ad verbum cum consuetis illorum Phrasibus et Methonimiis, ast cum expositione ad marginem genuini sensus habetur translatum, compertumque est neo haec impressa Biblia ex contextu interliniali prout verba stant a potiori quidem seriem suam habere, sed ad marginalem sensum nullam omnino reflexionem et attentionem facere, unde juxta hic translata verba tota substantia sensus mutatur, consequenter si pro Authenticis passim communicata fuerint, magnam et novam perplexitatem et apertam confusionem in fide, Christiano Populo etiam Acaatholico et ad conversionem pro no necessario causabunt, eo quod fere omnia suae confessioni contraria omissa argumentaque pro fidei Catholicae veritate pugnancia sublata et quasi nunquam fuissent annullata in ipsis adinveniantur.

His ita magno labore combinatis et comportatis existimabam quidem praemissos errores sufficienter vetare posse, quo minus neoimpressa haec Biblia extradentur, verum potius, uti mererentur, supprimantur, quia tamen pessim Acaatholicos jactitare inaudiveram Religionem ipsorum in Hungaria esse toleratam, ergo etiam ipsorum Biblia tolerari, neque horum reimpressionem impediri debere, captiosumque hoc argumentum coram pluribus talem qualem approbationem et plausum nefors habere praeviderem: ideo seposita in praemissorum discrepantium Librorum, Capitum, Versuum, Verborum additione et omissionis ac immutationis (quae omnia neoimpressa Biblia cum

antiquis ternis, ante tempora Lutheri et Calvini editionibus, item nostris Vulgatis et Bibliis opera Ariae Montani Hispalensis editis combinata superabundanter in se continent) specificatione et enumerattone, judicabam, cum omni attentione et diligentia novum assumendum laborem, quo clare demonstrari valeat, esto captiosum argumentum illud A catholicorum vim habere (quod Deus misericorditer a Regno Hungariae avertat) deberet, ipsos nihilominus hoc etiam argumento confundi et convinci posse.

Quare

Comportata sunt demum neoimpressa haec Biblia cum Bibliis hactenus per Helveticae Confessionis addictos in Hungaria usitatis et apud ipsos vulgatis, quae quidem Biblia primum per Gasparum Cároly edita, deinde opera Adalberti Molnár reimpressa Hannoviae Anno 1608. et jam a 112. annis pro indubitatae veritates Bibliis agnita et habita fuerant per Helveticae Confessionis Asseclas in Hungaria toleratos, a quibus quantum discrepent Biblia per Georgium Comáromi Praedicantem Debrecensem et uti se vocare praesumit, Sacrae Scripturae Interpretem Doctorem Anno si credere sat est 1685. ex haebrea, chaldaea et graeca Lingva in Hungaricam transversa et recenter impressa, in quibus nec annus, quo, nec Civitas, in qua impressa sint, apponitur, quamvis in Hollandia impressa fuisse jam constet, quantum inquam haec neoimpressa Biblia ab hactenus per Helveticae Confessionis Asseclas Bibliis Carolianis et Molnarianis vocatis discrepent, quot in his Libri, quot Capita, quot Versus penitus omissi, quot voces sensum mutantem aut penitus omissae aut additae, aut etiam mutatae uberius ex acclusa sub **A.** praefatarum discrepantiarum serie et specificatione videre est. *)

Ut autem sinceritas in agendo ac fidelitas in referendo tanto magis constet, judicabam expediens esse, ut ex Bibliis, hactenus per toleratos in Hungaria Helveticae Confessionis Asseclas usitatis, et per ipsos pro Authenticis habitis Carolianis et Molnarianis dictis unum exemplar, ac ex neoimpressis Comaromianis itidem unum exemplar adjungerem, ex quorum combinatione et inspectione tanquam ex originalibus discrepantibus Bibliis omnia ea, quae in praefata acclusa sub **A.** Discrepantiarum specificatione exponuntur, verissima esse edoceantur. Guibus omnibus praemissis

Specialiter attennendum veniret, versionem hanc novam Comaromianam injuriosam et blasphemam esse in ipsummet etiam Christum, nam Titulum. Psalmi 19, quem Cároli et Mol-

*) E jegyzék Gamaufnál nines meg.

nár Calvinistae praefixerant esse: *Israelitarum Deprecationem pro Davide*, Comáromi verterit: *Supplicatur seu deprecatur Dei populus pro suo Rege Christo*, cui rem suam per fidem commendat. Psalmo vero 37. ubi Cároli et Molnár Titulum praefixerat: *Davidis querimonia et oratio*, Comáromi ponit: *Propheta in persona seu figura Christi et Ecclesiae orat pro avertenda ab ipso Christo ira Dei et pro liberatione ab inimicis suis*. Unde non metuit consequenter applicare Personae Christi ejusdem Psalmi versum illum: *Non est Pax ossibus meis in facie peccatorum meorum, quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum*. Et haec est manifesta blasphemia in Christum.

Ulterius quam abominabilis haec versio Comaromiana sit, vel ex eo liquet, quod docet homines pecudibus pares, nam Eccl. 3. v. 19. ubi in Vulgata legitur: *Unus interitus est hominum et jumentorum et aequa utriusque conditio, sicut moritur homo, sic et illa moriuntur, similiter spirant omnia et nihil habet homo jumento amplius, cuncta subjacent vanitati*, Comáromi impie sic vertit: *qualis exitus filiorum hominis, talis exitus jumentorum, et unum exitum habent, sicut moritur ille, ita moritur istud, et eadem anima est omnium, quare hominis dignitas non est major irrationalis animalis*. Quod credere novam haeresim a Calviniana distinctam spirat.

(Vége köv.)

T Á R C A.

Egyveleg.

Az iskolai élet jelenéből.*)

Egy gyermek, amidön iskola-pályáját
Elhagyná, — anyjához így nyitja meg száját:
Édes jó anyámat csak arra kérem fel,
Hogy az iskolától még ne válaszson el.
Mert képeztetésem hijányával vagyok,
Amelyet elérni törekvésim nagyok;
Hogy írni, olvasni kellön megtanuljak,
S éltem pályájára aztán úgy induljak.
Mond az anya, fiam! itt vagyon sz. György-nap,
Liba, sertés kimegy mezőre ma-holnap;

*) Közöljük egy egyszerű iparosnak e jószándékú művét, részint tartalmaért, részint annak újabb tanúbizonyságul: mi józanon és helyesen gondolkozik a mi nem iskolázott népiünk is.

Szerk.

E miatt, gyermekem, iskolába nem jársz,
 Ugyis szegény vagy te, papságot csak nem vársz?
 Belőled hű pásztort foghatok én várni;
 Elég volt egy évig iskolába járni.
 És ott a szabadban oly szépen játszotok,
 S nem sujtják tested az iskolai botok. —

A gyermeki szivre e szó hatással lett,
 Könyvet és írószert azonnal félretett;
 Kimegy a mezőre s több társai között
 Tanulást feledve libákat őrizött.
 De a midőn eljött a nyár forró napja,
 A tanulási vágy oly hévvel megkapja,
 Hogy annak már tovább ellent nem állhatott,
 S így szól anyjához egy okos gondolatot:
 Édes anyám! hogy a mezőre kimenék,
 Liba s sertés mellett leülve pihenék:
 A több gyermekek, kik nem iskoláztattak,
 Csöndes pihenésben nyugodni nem hagytak.
 Még szörnyű káromlást is hallottam soktól,
 Kik nem tanítottak jó tanítójoktól.
 Én hát jó anyám az iskolába megyek,
 Mintsem hogy vesztemre tovább mezőn legyek.

És anyja dacára az iskolába ment,
 Volt tanítójához tisztesen így köszönt:
 Tisztelt tanító ur, engedelmet kérek,
 Hív oktatásához ismét visszatérek.
 Bár három hó telt el, a midőn jó anyám
 Kiküldött a gyepre, hogy ottan játszani.
 De a mit oktatóm belém csepegtetett,
 — Hit és erény magja, az majd mind oda lett.
 Nem maradt bennem, csak parányi gyökere;
 S ez a vonzerő, hogy: „iskolába jere.“
 Abból is egy fél részt jó anyám elmetszett,
 Mert hogy ide jöttem, neki az nem tetszett.
 Ily szóval fenytett: Megállj! megtanítalak,
 Majd az iskolából haza igazítalak!
 Még tanítóddal is ezért összeperlek,
 Egy sujtós vesszővel majd hazáig verlek.

A lelkes tanítót e panasz meghatá,
 Hív tanítványának csak e szót mondhatá:
 Járt már úgy én velem nem kettő, sem három,
 Jöjjön édes anyád, komolyan elvárom. —
 Ugy is lett. Az anya elment gyermekeért;
 De köszöntés helyett ilyen beszédre tért:

Ugyan tanító ur, miképen teheti,
Hogy e hitvány fiut ide keesegteti?!

Monda a tanító: Boldogtalan anya!
Hát azt gondolod, hogy ez egy bitang tanya?
Olvasd meg sz. Máté evangyeliomát,
Ott leled e dolog főfundamentomát;
A hol Jézus így szól: Óh ne tiltsátok el
A gyermekeket, mert hozzám ők jutnak fel.
Ha ezt prédikálnom nem volna is szabad,
Hát anya létedre nem fájlalnád magad,
Hogy saját gyermeked szivszakadva kiált:
„Ne vigye el innét, anyám, édes fíját!”

E szók eredménye oly üdvösen hatott,
Hogy az anya ilyen szavakra fakadott:
Maradj hát e helyen, szerelmes gyermekem,
Mert tisztelt tanítód böles intést ad nekem. —
Elment, s a tanító tanácsát köszöné.
S boszu-érzései váltak örömkönyynyé.
Hazatérő fiát vesszőnek helyette
Anyai öröm közt csókokkal illette.

* * *

Szülék, e beszédből hát jegyezzétek fel,
Hogy a tanítástól soh' se fogjátok el
Gyermekeiteket. Az iskola szent hely.
Itt okul, bölesebb lesz gyermekben a sziv s fej.

Vári József.

Belföldi tanügyi szemle.

— A pestmegyei ág. h. ev. esperesség f. hó 1. és 2. tartott gyűlésében elhatározta, hogy az elemi iskolákban az oktatás sept. 1-vel kezdődjék és jun. első heteiben végződjék. (Szeretnők tudni, mikép fog ez foganatosíttatni.) A rendetlen iskoláztatást illetőleg az iskolakötelezettség elve újolag kimondatott. A mulasztások szolgabírói közbenjárás által taneszközökre fordítandó pénzzel büntetessenek. — Tápió sz. Mártonban új iskola épül. — A körlelkészi jelentésekből kitűnt, hogy az iskolák jó karban vannak.

Üzenetek.

— *Szútor S. S.* Legközelebb nagyon jó hasznát vesszük. Most nem lehetett.

— *Többeknek.* A Népt. k. 1860. folyama már csak a 2. füzet nélkül kapható, és pedig elvitetve 1 frt 20 kr., postán küldve 1 frt 50 kron.

Nyomatott Szegeden, Burger Zsigmondnál.